

La Via Làctia(ALDC, III, 661. *La Via Làctia*)

La *Via Làctia*, ‘faixa lluminosa que es veu de nit en el cel, composta d’innombrables estels i nebuloses’, és el nom culte (< llat. VIA LACTEA ‘camí de color de llet’) que en la parla popular coneix sols dos resultats: *via làctea* 44, per conducte del cast., i *vua lacté* 3, com a manlleu al fr. *voie lactée*; *via laietana* 17 n’és un malapropisme. Entre les designacions tradicionals la motivació que ha guanyat més terreny és la de ‘camí’ (*carrera* 49, 53), lligat a Sant Jaume, que els informadors de l’atles relacionen, d’acord amb velles creences, amb el fet que la *faixa* 138 aparegui pels volts de Sant Jaume (42, 44, 52, 124), que aquest anés muntat en un cavall blanc (70) i deixés polseguera (72, 81, 182) (i que alguns parlars han convertit en el rei en Jaume), encalçant els moros (82); també diuen que la faixa lluminosa “va eixir quan van matar Sant Jaume” (152) i, quan el complement és *de Santiago*, que “per allí se’n va anar Santiago al cial (cel)” (138) o és “la guia d’anar a *Campostela*” (122). Així, doncs, les realitzacions entorn de la idea de ‘camí’ són: *camí de Sant Jaume* (< CAMMINU + SANCTU JACOBU) o *camí de Santiago* (var. *camín de Santiago* 155, *camino de Santiago* 87, 136, 138, 151, 172); *carrera de Sant Jaume* (< llat. (VIA) CARRARIA ‘camí de carros’ i després en cat. ‘camí ral; camí de bestiar; carrerada’) (“els estels fan una carrera” 53), amb canvi de sant: *carrera de Sant Miquel* 75 (< llat. MICHAEL); *carretera* (der. de *carreta*) 26, 31, 39, 100, 117, 120, 125, 129, 137, *carretera de Sant Jaume* ‘via pública per a carros i cotxes’ (“sembla una carretera” 29, “forma una carretera” 143, 160, “és com si fora una carretera blanca” 165) i, també amb canvi de sant, *carretera de Sant Joan* 95, 106 (< llat. JOHANNES), *carretera de carro* 25; *camí de Sant Joan* 181, ~ *de Sant Miquel* 88, 167, ~ *de Sant Pere* 5, 8 (< llat. PETRUS), ~ *de Sant Jàcamo* 85 (< it. *Giacomo*), ~ *de la palla* 85, perquè, segons l’inf., “pareix un camí ple de palla que han perdut els carros que la deixen al paller” (< sard *bia dessa balla* o *badza*); *carril de Sant Jaume* 185 (*carril* ‘rodera’,

der. de *carro*); *carrer de Cerdanya* 30, perquè, segons l’inf., “durant una època de l’any va a parar a unes cases anomenades el carrer de Cerdanya” (*carrer* < llat. CARRARIU ‘camí de carros’); *carrer de Sant Jaume* 22, 23, 33, 34, 41, 46, 83, 84; *camí al/del cel* 167; *caminito de l’uva* 187, préstec de l’arag. en relació a la proximitat de la verema; *senda de l’alba* 136 (< llat. SEMITA ‘camí estret per a vianants’).

Hem vist com la major part de mots anteriors són der. de *carro*, que s’ha convertit en nucli d’unitats com *carro de Sant Jaume* 79, 89, *carro de Sant Joan* 94 i *carro de Santiago* 162, probablement com a resultat d’una confusió amb el *Carro* referit a l’Óssa Major.

Altres motivacions es refereixen a ‘arc’: *arc de Sant Jaume i Santa Anna* 186 i *arco san* [χ]uan 94 (< cast.); o a ‘petja, vestigi’: *rastre d’estrelles* 119, *rastre de Sant Jaume* 63 (*rastre* ‘petjada’ < llat. RASTRUM ‘rascle, rastell’).

Notem la variació dels noms del sant que apareixen com a determinant; sembla que el nucli inicial, si jutgem per la tradició popular, és format amb *Sant Jaume*, que després s’estén a altres sants la festivitat dels quals és més o menys propera al solstici d’estiu (*Joan, Pere, Miquel*); *Santiago* és l’equivalent castellanoaragonès de *Jaume* (< *Santi Jagüe* < SANCTE JÁCOBE, crit de guerra emprat com a vocatiu); el val. *camí de Santiago* deu ser resultat de l’antiga colonització aragonesa (veg. arag. *camino, carrera* o *carretera de Santiago* a ALEANR, X, mapa 1320). D’altra banda, remarquem 1) que *sant* presenta les var. [sən]; [san]; [sen] 107, 183, i, ocasionalment, [sɔn] 77, per atracció del *son* de les masies mallorquines; i 2) que *Jaume* ofereix les var. *Joume* 150, J[ɔ]ume 144, 149, *Xoume* 149, per velarització de la [a], i fins *Jome* 142, 145, 148, per monoftongació (probablement com *veure* > *voure > val. *vore*).

Només *Via Làctia* és mot normatiu des del DG₁, 1932.